herpy

GEKONY

Turquoise dwarf gecko

Lygodactylus williamsi

Mały, aktywny za dnia gekon karłowaty o jaskrawoturkusowym ubarwieniu, występujący wyłącznie w kilku rezerwatach leśnych w Tanzanii, gdzie żyje na pandanach. Jego uroda sprawiła, że stał się poszukiwanym gekonem terraryjnym, i właśnie handel doprowadził go na skraj wymarcia. Dziś jest krytycznie zagrożony i objęty ścisłą ochroną.

Rodzina: Gekkonidae Dawna nazwa: *Lygodactylus picturatus williamsi*

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**7-10 cm** długość całkowita z ogonem
Długość życia	**5-10 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Nadrzewny**
Środowisko	**Las deszczowy**
Trudność	**Doświadczony**

HODOWLA

Min. terrarium	**30 × 30 × 45 cm** D × S × W dla 2 dorosłych osobników
Temperatura w dzień	**24-27 °C**
Miejsce wygrzewania	**32-35 °C**
Temperatura w nocy	**20-24 °C**
Wilgotność	**60-80%**
UVB	**Zalecane** Strefa Fergusona 2
Pokarm	**Owady, owoce, nektar i gotowa karma**
Utrzymanie	**W parach lub jeden samiec z kilkoma samicami**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Dojrzałość płciowa	**6-12 miesięcy**
Wielkość zniesienia	**1-2 jaj**
Inkubacja	**60-120 dni** przy 22-27 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Załącznik I**
Załącznik unijny	**Załącznik A**
IUCN	**Krytycznie zagrożony (CR)**

O gatunku

Lygodactylus williamsi to jeden z najbardziej barwnych gekonów, jakie istnieją. Dominujący samiec jest intensywnie turkusowoniebieski, ma czarne gardło, pomarańczowy brzuch i czarne pręgi na głowie. Samice są zielone, oliwkowe lub miedziane z jaśniejszym brzuchem, a podporządkowane samce mogą zachować bardziej stonowane ubarwienie. Młode przypominają małe samice, a samce stają się niebieskie dopiero po osiągnięciu dojrzałości płciowej.

Gatunek został opisany w 1952 roku przez brytyjskiego zoologa Arthura Loveridge'a jako podgatunek *Lygodactylus picturatus*, ale obecnie uznaje się go za odrębny gatunek. Rodzaj *Lygodactylus* obejmuje wiele małych, aktywnych za dnia gekonów karłowatych z Afryki, Madagaskaru i Ameryki Południowej, a łączą je delikatne lamelki czepne pod palcami, dzięki którym świetnie się wspinają.

Dorosły osobnik mierzy zaledwie 7-10 cm łącznie z ogonem, a samce są nieco większe od samic. Gekon jest żwawy i ciekawski. Samiec prezentuje się, nadymając czarne gardło, kiwając głową i machając ogonem.

Popularność drogo kosztowała. W latach 2004-2009 odłowiono i wywieziono z Tanzanii szacunkowo 40 000 zwierząt, co odpowiada około 15 % całej populacji. W 2012 roku gatunek uznano za krytycznie zagrożony, a w 2017 roku wpisano go do załącznika I CITES. Zwierzęta z odłowu wciąż są nielegalnie sprzedawane, często jako pochodzące z hodowli, i to ważny powód, by kupować wyłącznie od hodowcy, któremu możesz zaufać.

To nie jest zwierzę do brania na ręce. Jest mały, szybki i delikatny, i wymaga opiekuna, który dobrze panuje nad temperaturą, wilgotnością i suplementacją wapnia.

Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy Czytaj więcej: Zakup zwierząt: odchów, odłów i transport

Występowanie i środowisko

Gatunek występuje wyłącznie we wschodniej Tanzanii. Znany jest z Kimboza Forest Reserve, będącego zarazem miejscem typowym, oraz z pobliskiego Ruvu Forest Reserve u podnóża gór Uluguru. Oba leżą na nizinach, na wysokości około 170-480 m n.p.m.

Zasięg jest niezwykle mały. Cały obszar, na którym stwierdzono gatunek, oszacowano na około 20 km², a zwierzęta zamieszkują zaledwie około 8 km² z tego. Stanowiska poza Tanzanią widoczne na mapie pochodzą od zwierząt utrzymywanych w niewoli.

> **Naturalny zasięg:** Tanzania.

ŚRODOWISKO

Gekon żyje niemal wyłącznie na pandanach (*Pandanus*), zwykle na dużych, sztywnych liściach, których nasady dają mu kryjówki. Jest więc całkowicie zależny od leśnych pandanów i traci siedlisko, jeśli one znikną. Las to tropikalny las nizinny u podnóża gór Uluguru.

Klimat jest ciepły i wilgotny, z porą deszczową i porą suchą. Gekon wygrzewa się w porannym słońcu i chowa między liśćmi, gdy w środku dnia robi się gorąco. Poluje na drobne owady i zlizuje z liści nektar, soki owocowe i krople wody. Parametry terrarium opierają się na doświadczeniach z hodowli w niewoli.

Hodowla

TERRARIUM

Para potrzebuje wysokiego terrarium o wymiarach co najmniej 30 × 30 × 45 cm (długość × szerokość × wysokość), a samiec z dwiema samicami co najmniej 40 × 40 × 60 cm. Większe jest lepsze, bo pozwala na wyraźniejszy podział na strefę ciepłą i chłodną oraz na więcej roślin. Nie wszystkie samice się tolerują. Nigdy nie trzymaj więcej niż jednego samca w terrarium.

Aranżuj wysoko i pionowo, z użyciem rurek bambusowych, kory korkowej i gałęzi o różnej grubości. Sztywne rośliny, takie jak bromelie, sansewierie i małe pandany, dają kryjówki i przypominają naturalne siedlisko. Bioaktywne podłoże z ziemi, włókna kokosowego i skoczogonków utrzymuje wilgoć i rozkłada resztki. Terrarium musi mieć wentylację u góry i być całkowicie szczelne, bo młode są tak małe, że uciekną nawet przez wąskie szczeliny.

Nowe zwierzęta powinny przejść dwumiesięczną kwarantannę, najlepiej pod opieką weterynarza znającego się na gadach.

Czytaj więcej: Budowa terrarium i podłoże bioaktywne Czytaj więcej: Kwarantanna i higiena

TEMPERATURA

W dzień w terrarium powinno być 24-27 °C, a pod halogenem miejsce do wygrzewania o temperaturze 32-35 °C, tak by gekon mógł się nagrzać i potem odejść. W nocy temperatura powinna umiarkowanie spaść do 20-24 °C.

Steruj halogenem za pomocą ściemniacza lub termostatu, by nie nagrzewał całego terrarium, i mierz temperaturę cyfrowymi termometrami zarówno przy miejscu do wygrzewania, jak i na dole. Małe zwierzę w małym terrarium szybko się przegrzewa. Jeśli gekon chowa się przez cały dzień albo leży osowiały i nieruchomy, sprawdź temperaturę.

Czytaj więcej: Ciepło i temperatura

WILGOTNOŚĆ I WODA

Wilgotność powietrza powinna wynosić 60-80 % w dzień i może sięgać prawie 100 % tuż po wieczornym zraszaniu. Zraszaj drobną mgiełką dwa-trzy razy dziennie i pozwól kroplom odparować, a powierzchniom nieco przeschnąć przed kolejnym zraszaniem. Gekon pije krople z liści i to jego najważniejsze źródło wody. Zbyt suche powietrze szybko odwadnia tak małe zwierzę.

Równie szkodliwe jest terrarium, które nigdy nie przesycha, bo sprzyja pleśni i problemom skórnym. Zadbaj o dobrą wentylację. Miska z wodą nie jest konieczna, a w głębokiej misce małe zwierzęta mogą się utopić. Zamiast tego użyj płaskiej pokrywki z kilkoma kamyczkami i pozwól, by nasady liści bromelii zatrzymywały wodę.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

OŚWIETLENIE I UVB

Gatunek jest aktywny za dnia i potrzebuje UVB. Użyj świetlówki T5 5-6 % (strefa Fergusona 2) razem ze zwykłą świetlówką dzienną lub lampą LED o temperaturze barwowej około 6500 K. Oświetlenie musi znajdować się nad siatką, a nie nad szkłem czy plastikiem, które blokują promieniowanie UV. Uważaj z mocnymi kompaktowymi lampami UVB w małych terrariach, bo mocno grzeją i mogą uszkodzić oczy, jeśli zwierzę podejdzie zbyt blisko.

Światło powinno palić się 12-14 godzin dziennie w sezonie od marca do listopada i około 10 godzin zimą, najlepiej z wyłącznikiem czasowym. W nocy ma być ciemno. Zapewnij cień i kryjówki, by zwierzęta same mogły decydować, ile światła dostają.

Czytaj więcej: Światło i UVB

ŻYWIENIE

Gekon jest małym łowcą, który uwielbia też nektar. Podawaj bardzo drobne owady, takie jak muszki owocowe, strąkowce, skoczogonki, świeżo wyklute świerszcze i małe karaczany. Ofiary nie mogą mieć więcej niż około 6 mm długości. Obsypuj owady wapnem i bądź ostrożny z D3, gdy zwierzęta mają też UVB.

Uzupełniaj dietę gotowym pokarmem dla gekonów owocożernych, np. Pangea lub Repashy, rozrobionym na gęstą papkę i podanym w małej pokrywce wysoko w terrarium. Dorosłe zwierzęta dostają gotowy pokarm co dwa-trzy dni, a owady jako uzupełnienie; zmniejsza to ryzyko otyłości. Obserwuj sylwetkę zwierzęcia. Miód i domowe mieszanki nektaru powinny być tylko rzadkim przysmakiem.

Samice rozpłodowe mają duże zapotrzebowanie na wapń. Postaw w terrarium małą miseczkę z czystym wapnem bez D3 lub pokruszoną sepią, trzymaj ją w suchym miejscu i wymieniaj co dwa tygodnie. Młode muszą dostawać pokarm codziennie.

Czytaj więcej: Zwierzęta karmowe: utrzymanie i hodowla

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Lygodactylus williamsi jest żywy i ciekawski, ale nie nadaje się do brania na ręce. Jest szybki, a chwytanie go stresuje. Zamiast tego podziwiaj jego zachowanie przez szybę, np. gdy samiec nadyma gardło i kiwa głową do samicy.

Samce są terytorialne i walczą, więc w terrarium może być tylko jeden samiec. Para zwykle dobrze żyje razem. Samiec z dwiema samicami może się sprawdzić, jeśli jest dość miejsca i kryjówek, ale niektóre samice się nie tolerują i trzeba je rozdzielić. Zwracaj uwagę na ugryzienia i na zwierzęta odpędzane od pokarmu. Nowe zwierzęta muszą mieć możliwość spokojnej aklimatyzacji.

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Wszystkie młode przypominają małe samice, więc płeć można pewnie określić dopiero u starszych zwierząt. Dojrzałe płciowo samce są niebieskie z czarnym gardłem i mają wyraźne pory przedkloakalne ułożone w kształt litery V, podczas gdy pory samic są słabo widoczne. Zwierzęta rosną szybko i mogą osiągnąć pełne rozmiary po 4-5 miesiącach, a dojrzałość płciową po 6-8 miesiącach. Mimo to wstrzymaj się z rozmnażaniem, aż będą miały około roku i osiągną pełną wielkość 7-8 cm, bo składanie jaj wymaga od małej samicy dużo wapnia.

GODY I KOPULACJA

W terrarium sezon rozrodczy zależy od światła i zwykle trwa od marca do listopada. Samiec zaleca się, kiwając głową, nadymając gardło i machając ogonem. Samica składa pierwsze jaja kilka tygodni po kopulacji. Zapewnij jej przerwę zimową trwającą trzy do pięciu miesięcy, z oświetleniem poniżej 10 godzin i najlepiej bez samca, by mogła odbudować zapasy

wapnia.

Zastanów się dobrze, zanim zaczniesz rozmnażanie. Gatunek jest krytycznie zagrożony. Prowadź dokładną dokumentację kopulacji, jaj i wykluć.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Samica składa jednorazowo 1-2 małe jaja o twardej skorupce, zwykle co trzy-cztery tygodnie w sezonie. Liczba zniesień w roku jest bardzo zmienna.

Gatunek przykleja jaja do podłoża, np. wewnątrz rurek bambusowych, na roślinach lub na szybie, a gdy skorupka stwardnieje, nie da się ich przenieść bez uszkodzenia. Dlatego zapewnij samicy kilka miejsc do składania jaj, które można wyjąć z terrarium, np. krótkie rurki bambusowe, rurki korkowe lub małe rurki z nieprzezroczystego plastiku. Samica musi dostawać dużo wapnia i pokarmu, inaczej szybko się wyniszczy. Jeśli traci na wadze, przerwij rozmnażanie.

INKUBACJA

Jaja w wyjmowanej rurce przenosi się razem z rurką, bez jej obracania, do małego, wentylowanego pojemnika z wilgotnym wermikulitem lub sztucznym substratem na dnie. Jeśli jaja są przyklejone w terrarium, inkubuje się je na miejscu pod małym, wentylowanym kubeczkiem, by młode nie zginęły ani nie zostały zjedzone. Wilgotność powinna wynosić około 60 %, a otwory wentylacyjne muszą być na tyle małe, by młode nie mogły uciec.

W temperaturze 22-27 °C wyklucie następuje po 60-120 dniach, najszybciej w górnym zakresie. Gatunek ma płeć zależną od temperatury. Przy średnio 21-24 °C wykluwają się głównie samice, przy 26-27 °C obie płcie, a przy 28 °C i więcej głównie samce. To wyjaśnia, dlaczego w handlu jest tak wiele samców.

ODCHÓW MŁODYCH

Młode są po wykluciu maleńkie. Natychmiast oddziel je od dorosłych, które mogą je zjeść. Użyj małego, szczelnego pojemnika lub małego terrarium z zamkniętymi wszystkimi szczelinami i urządź je cienkimi gałązkami, kryjówkami i roślinami. Zraszaj codziennie i zapewnij taką samą temperaturę i UVB jak dorosłym.

Pierwszym pokarmem są muszki owocowe, skoczogonki i świeżo wyklute świerszcze, a pokarm musi być dostępny codziennie. Podawaj też trochę gotowego pokarmu. W pierwszych tygodniach śmiertelność jest wysoka, zwłaszcza jeśli samicy brakowało wapnia. Trzymaj młode pojedynczo lub w małych grupach o podobnej wielkości, dopóki nie da się rozpoznać płci, i oddziel samce, gdy staną się niebieskie.

Zdrowie i częste błędy

Lygodactylus williamsi jest mały i delikatny, a najczęściej problemy wynikają z wapnia, wilgotności i temperatury. Typowe problemy to:

- Niedobór wapnia (metaboliczna choroba kości), zwłaszcza u samic składających wiele jaj. Objawia się miękkimi szczękami, wygiętymi kończynami i drżeniem. Zapewnij dużo wapnia i UVB.
- Odwodnienie przy zbyt suchym powietrzu albo grzybice i problemy skórne, jeśli terrarium nigdy nie przesycha.
- Przegrzanie w małym terrarium ze zbyt mocną lampą.
- Walki między samcami lub ugryzienia między samicami. Natychmiast rozdziel zwierzęta, jeśli pojawią się urazy.
- Uszkodzenia oczu przez mocne lampy UVB umieszczone zbyt blisko zwierzęcia.
- Słabe, głodne młode. Karm je codziennie bardzo drobnymi ofiarami.

Gekon jest tak mały, że choroba szybko staje się poważna. Zgłoś się do weterynarza z doświadczeniem w leczeniu gadów, jeśli traci na wadze, jest osowiały lub nie chce jeść. W niewoli gatunek żyje średnio około 5 lat, a maksymalnie do 10 lat.

Czytaj więcej: Typowe choroby i objawy choroby

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.

Pełny poradnik z mapą i aktualizacjami: herpy.org/pl/gekony/lygodactylus-williamsi